

ALMANCA KONUŞAN ÜLKELERİN YAZILI MEDYASINDA “TÜRK SORUNU” KAVRAMI*

The Concept “Turk Problem” in Printed Media of German-Speaking Countries

Prof. Dr. Nevide AKPINAR DELLAL**

ÖZ

Medyanın bugün insanlar ve kitleler üzerinde ikna edici ve etkili bir araç olduğu, hatta bir ülkede medyanın gücünün devletin gücünden daha fazla olduğu konusunda görüşler hâkimdir. Bu nedenle, bir halkın veya bir ülkenin, diğer bir ülkenin medya bileşenlerinde nasıl yansıtıldığı ve yansıtılma biçimi üzerindeki etkenlerin araştırılması ve yanlış yönlendirmelerin ortaya çıkarılması, insanlar arasındaki veya toplumlar arasındaki barışı sağlamak açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada Almanca konuşan ülkeler yazılı medyasının önde gelen haber organlarının çoğunda *Türk Sorunu* kavramı taranmış ve *Türk Sorunu* kavramıyla ilişkisi saptanan haberler derlenmiş ve incelenmiştir. Araştırma 1995-2015 yılları arasında ait 20 yıllık süreci kapsamaktadır ve araştırma çerçevesinde *Türk Sorunu* kavramı elinde tek bir sorun alanına eğilmiştir. Veriler, kronolojik olarak değil, bağlam ilişkileri ve içerik benzerlikleri doğrultusunda bir sırayla incelenmiştir. Araştırma, Almanca konuşan ülkelerin yazılı medyasındaki *Türk Sorunu*'nun çerçevesini belirleyen görünüşleri ortaya koymayı ve bu görünüşlerin tarihsel imgeyle nasıl ilişkilendirildiğine ilişkin değerlendirmeler ortaya koymayı amaçlamaktadır. Avrupa'nın Türkiye ile ilişkilerinin önünde engel oluşturan *Türk Sorunu*'nun bilimsel olarak çözümlenmesi ve aydınlatılması, her iki taraf arasındaki gelecekteki barışçıl işbirliğinin ve karşılıklı güvenin oluşması için gerekli koşulların hazırlanmasına katkı sağlayacaktır. Tarihsel süreç içerisinde oluşup gelen Türk tehlikesi, çok eski dönemlerde Avrupa Birliği düşüncesinin de doğmasına neden olan en önemli etkenlerden biridir. Bu nedenle geçmişten bugüne Türk konusu, Avrupa'da *Türk Sorunu* kavramı çerçevesinde ele alınmış ve işlenmiştir. Almanca konuşan ülkelerin ortak medyasının 1995-2015 arası 20 yılı araştırıldığında da, Almanların ortak belleğinde yer etmiş olan *Türk Sorunu* kavramı gerçeği bütün çiplaklığı ile gözler önündedir. Türklere ilişkin var olan tarihsel önyargıların çok açık bir şekilde gün ışığına çıktığı ve kökü çok eskilere dayanan *Türk Sorunu*'nun Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girişinde belirleyici bir unsur olduğu görülmektedir. Kökleri Türk ve Avrupa yönetim güçleri arasındaki ilişkiler tarihine dayanan önyargılar, Almanca konuşan ülkelerin ortak belleğinde ve algısında halâ canlıdır. Türkiye'nin farklı kültürü ve tarihsel kimliği ilişkilerin önünde önemli bir engel olarak durmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Türk sorunu, Türk imgesi, Alman yazılı medyası, Almanca konuşan ülkeler, önyargılar.

ABSTRACT

Today, there is a prevailing idea that media is a convincing and effective mechanism for people and the masses, and that even the power of the media in one country is more than the power of the state. For this reason, it is important to investigate how a people or a country is reflected in the media components of another country and what factors feature in this reflection, and also to bring out misleading directions to ensure peace among people or communities. In this study, the concept of Turks problem was scanned in most of the leading news organs of the printed media of the German speaking countries, and associated news which was related to Turk Problem were compiled and examined. The research enclosed a duration of 20 years between 1995 and 2015, and a single problem area focusing on Turk Problem was investigated. The data were analyzed in accordance with context relations and content similarities rather than in a chronological order. The study aims to investigate the aspects that determine the framework of the Turk Problem in the printed media of German-speaking countries and also to make some evaluations in which way these aspects have been related to the historical

* Geliş tarihi: 14 Nisan 2016 - 05 Eylül 2019

Akpınar Dellal, Nevide. “Almanca Konuşan Ülkelerin Yazılı Medyasında Türk Sorunu Kavramı” Millî Folklor 123 (Güz 2019): 90-110

** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Muğla/Türkiye, nevakdel@mu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1167-0889

image. A possible solution and enlightenment of the Turk Problem that pose obstacles to the relations of Europe with Turkey will make contributions to establishing sound grounds for the development of peaceful cooperation and mutual trust between countries in the future. The Turk threat emerged in the historical process was one of the important factors that caused the emphasis on European Union. Therefore, Turkish issue from past to present was discussed in the framework of the concept of Turk Problem in Europe. This reality regarding Turk Problem that has a back in Germans' minds is also much clearer when it is investigated at printed media of German-speaking countries in the duration of a 20 years between 1995 and 2015. The Turk Problem that brings the light to the historical prejudices against Turks is seen as a determining factor in Turkey's accession to European Union. The prejudices rooted in history of the relationships between Turks and European powers are still alive in the collective memory and perceptions of the German-speaking countries. Turkey's different culture and historical identity stands as a major barrier on the current relationships.

Key Words

Turk problem, Turk image, German printed media, German-speaking countries, prejudices.

1. Giriş

Medyanın bugün insanlar ve kitleler üzerinde ikna edici ve etkili bir araç olduğu, hatta bir ülkede medyanın gücünün devletin gücünden daha fazla olduğu konusunda görüşler hâkimdir. Medya, kitlelerin duygu ve düşünceleri üzerinde etkili olabilmekte, tutum ve davranışlarını belirleyebilmektedir (Arslan 2016). Medya, özellikle kriz anlarında başta siyaset olmak üzere birçok alanda önyargılar oluşturabilmekte, mevcut önyargıları beslemekte ve kitleleri harekete geçirebilme gücünde mesajlara sahip olabilmektedir (Mora 2011: 24). Çoğu zaman *medya, sosyal gerçekliği tasarlamakta, yeniden üretmekte ve söyleminin geniş kitleler tarafından benimsenmesini sağlamaktadır* (Alver 2001: 136). Bu nedenle, bir halkın veya bir ülkenin, diğer bir ülkenin medya bileşenlerinde nasıl yansıtıldığının ve yansıtılma biçimi üzerindeki etkenlerin araştırılması ve yanlış yönlendirmelerin ortaya çıkarılması, insanlar arasındaki veya toplumlar arasındaki barışı sağlamak açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Türklere ilişkin Almanca konuşan ülkelerin yazılı medyasına yansıyan güncel görüş ve

tutumların, kökleri büyük ölçüde önceki yüzyıllara dayanan *Türk Sorunu* ("die Türkenfrage", "das Türkenproblem") nedeniyle olumsuz belirlendiği savından hareket edilmiştir.

Bu çalışmada Almanca konuşan ülkeler yazılı medyasının önde gelen tüm haber organlarında *Türk Sorunu* kavramı itina ile taranmış¹, ancak *Türk Sorunu* kavramıyla ilişkisi saptanan haber ve yazılar derlenmiş ve incelenmeye alınmıştır. Araştırmada *Türk Sorunu* kavramı çerçevesinde tek bir sorun alanına eğilinmiş ve değerlendirmeler bu kavramsal sorun çerçevesinde yapılmıştır. Araştırma 1995-2015 yılları arasına ait 20 yıllık süreci kapsamaktadır. Çalışma genel olarak tarama modelinde şekillendirilmiş, çalışmaya konu olan haberler kronolojik olarak değil, bağlam ilişkileri ve içerik benzerlikleri doğrultusunda bir sırayla incelenmiştir. Çalışmanın başında *Türk Sorunu* kavramı, kavramın çerçevesini belirleyen tarihsel köken unsurları ve konuya ilişkin ikincil kaynak araştırma sonuçları belirtilmiştir.

Araştırma, Almanca konuşan ülkelerin yazılı medyasındaki *Türk Sorunu* sorunsalını ortaya koymayı ve

bu sorunsalın tarihsel imgeyle nasıl ilişkilendirildiğine ilişkin değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Türkiye-Avrupa ilişkilerinin önünde engel oluşturan *Türk Sorunu*'nun bilimsel olarak çözümlenmesi ve aydınlatılması, her iki taraf arasındaki gelecekteki karşılıklı olumlu etkileşimler ve barışçıl işbirliğinin gelişmesi için gerekli koşulların hazırlanmasına katkı sağlayacaktır.

2. Tarihsel Süreçte Türk Sorunu

Osmanlı Devleti Avrupa'da altı yüzyıl süren hâkimiyet süreci yaşamış, bu süreçte *Türk Sorunu* (Göllner 1978, Kula 2002, Akpınar Dellal 2006) kavramı oluşmuş ve bu sorun Avrupa'da geçen yüzyıllarda içinde önyargı, klişe ve imge barındıracak şekillerde (Reddig 1990, Steinbach 1989:7) resmedilmiştir.²

Türk Sorunu'nun neyi ifade ettiğine ve nasıl oluşup bugüne ulaştığına kısaca göz atmak gerekirse;

Osmanlı Türkleri 14. - 17. yüzyıllarda Avrupalılar için büyük bir *ezeli düşman* olarak algılanmıştır. Güçlü düşman karşısında duyumsanan tehlike ve bunun yarattığı korku ve endişe nedeniyle de bu uzun süreçte Türklere olumsuz özellikler atfedilmiştir. *Ezeli düşman Türklere* karşı mücadeleyi gerekçelendirebilmek, onlara karşı sürdürülecek savaşlar için Avrupa halklarını ikna edip birleşik ordular oluşturabilmek ve savaşları finanse edebilmek için, Türklerle ilgili her türlü olumsuz kavram ve kalıpyargı abartılarak tüm Avrupa topraklarında yayılmıştır.

14. yüzyılda Osmanlılar Balkan topraklarında egemenlik kurmuşlar-

dır. Avrupalıların Türklere ilişkin düşünceleri bu süreç sonunda yavaş yavaş oluşur. 14. ve 15. yüzyılda Türklerin yönetim şekli, devlet düzeni ve askeri yapısı ilgi ve merak konusu olmuştur. Bu yüzyıllarda Avrupa'da yaşayan halkların zaman zaman Türklere özendikleri, zaman zaman da onlardan korktuğu görülür (Akdemir 2007: 134 vd., Akpınar Dellal 2002). Ancak 1453'te İstanbul'un Türkler tarafından fethedilmesi sonrasında, kilise tarafından güçlü propaganda çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda olumsuz imgeler belleklere kazınmıştır (Spohn 1996). 16. Yüzyıl ise Türk imgesi açısından tüm zamanlar için de belirleyici bir özelliğe sahiptir. Osmanlı Devleti'nin güçlü egemenliği ve büyük seferleri Avrupalı halklara korku salmış, Türk korkusu ve Türk tehdidi derinden hissedilmiştir. Bu durum Avrupa halklarının, Türklerle yoğun şekilde ilgilenmelerine yol açmıştır. Türkler, 16. yüzyıldaki tüm İmparatorluk Meclisi görüşmelerinin gündemini meşgul etmiştir. Bu ilgi yoğunluğu Avrupa halklarının hafızalarına "Türk" sözcüğüyle türetilmiş bir hayli kavram ve sözcük yerleştirmiştir: *Türk savaşları, Türk kafası, Türk akını/seferi, Türk tehdidi, Türkler gibi konaklamak, Türk korkusu, Türk çıkmazı/sıkıntısı, Türk kardeşliği, Türk alayı, Türk İmparatorluğu, Türk kuşatması, Türk şiddeti, Türk gibi zalim, Türk vergisi, Türk çanı, Türk felaketi, Türk narası, Türk çadırı* gibi (daha fazla bilgi için bk. Scholtze 1880, Galle 1995, Spohn 1996, Kula 2000, Coşan 2010, Öztürk 2015). Aynı yüzyılda ayrıca Alman, İspanyol ve İtalyan kaynaklarında

Türkler için yoğun şekilde “Türk köpeği” sözcüğünün kullanıldığı görülür (Kumrular 2005: 111). 16. yüzyıldaki Katolikler ve Protestanlar arasındaki kavgada, her iki tarafın da, Türkleri *Tanrı'nın cezası ve gazabı* olarak nitelendirdiği ve karşı tarafın işlediği günahlara karşı Tanrı'nın Türkleri ceza olarak gönderdiğini savundukları görülür (Akpınar Dellal 2001:70-76). Türkler konusu 16. yüzyıldan 17. yüzyılın ortalarına kadar öyle abartılmıştır ki, anormal doğan hayvan yavruları, anormal büyüyen bitkiler ve engelli bebek doğumları bile, Türklerle yaşanacak olumsuzluklara yorulmuş ve Türkler sayısız mucize öyküsüne konu olmuştur. Yine aynı zaman diliminde saray astrologları Türklere ilişkin sayısız kehanette bulunmuşlar, bunları yazıp çizmişlerdir (Ayrıntılar için bk. Coşan 2013: 1-29). Ebermann'a göre artan Türk korkusu insanları teselli amacıyla mucizevi işaretlere ve astrolojik kehanetlere sığınmaya zorlamıştır (akt. Coşan 2013: 10).

17. yüzyılda da “Türk” sözcüğüyle başlayan kavramlar kullanılmaya devam etmiş ve bunlara yeni başka kavramlar da eklenmiştir. *Türk elçileri, Türk hançeri, Türk kılıcı, Türk kurşunu, Türk yağmur topu, Türk kafası, Türk parası, Türk kuruşu, Türk sandığı, Türk ümidi, Türk savunması, Türk cephesi, Türk savaşı kahramanları* gibi (Coşan 2010).

Kısacası 16. yüzyıldan 17. yüzyılın ortalarına kadar Türkler, onlar için çok büyük bir sorun teşkil etmiştir. Yukarıda anılan tüm kavramlar ve nitelermeler, mucizevi işaret yorumları ve kehanetler, Avrupa halklarının Türk tehlikesi ve korkusunu ne den-

li güçlü hissettiklerine ve onlar için Türklerin nasıl bir ciddi sorun teşkil ettiğine kanıt olacak niteliktedir.

17. yüzyılın sonlarında ve 18. yüzyılın başlarında yaşanan Aydınlanma çağında ise, yavaş yavaş Türkler aydınlanan Avrupa insanının karşı tipini, “ötekini” ifade etmeye başladı. 19. yüzyıldaki “sanayileşme” ile atılan büyük atılımlar sonucunda ve akabinde yaşadığı “Sanayi Devrimi” (1848) sonrasında Avrupalı her yönden kendini ve Avrupa'daki hemen herşeyi “ötekinin” sahip olduğu özellikler bakımından üstün saymaya ve diğerini küçümsemeye başladı (Akpınar Dellal 2006: 63 vd). Önceki olumlu özellikler bile yerini büyük ölçüde aşağılayan kavramlara bıraktı (Öztürk 2015, 117-132). Öteden beri kullanılmakta olan *aşağı, üşengeç, barbar, ilkel, yabani, hilebaz, sefil, gaddar, çıkarıcı, rüşvetçi* gibi nitelermeler sıklıkla vurgulanmaya başlandı (Kumrular 2005: 156). Bir taraftan Avrupalı, Doğu'nun insanını bu şekilde son derece geri kalmış insan özellikleriyle tanımlarken, diğer taraftan da tam aksine Doğu'nun doğası ve kaynaklarından büyüleniyordu (Tutal, 2003:169).

Anılan tüm olumsuz nitelikler, o dönem için önemli bir işlev görüyordu. Sömürgeci devletler, gittikleri yerlerdeki halklara olumsuz özellikler yaftalayarak, kendilerinin daha iyi niteliklere sahip oldukları ve daha iyi yönetecekleri iddiasıyla, ülkeleri sömürgeleştirmeyi ve zengin kaynaklarına el koymayı kendilerine hak sayıyorlardı. Sömürgeleştirdikleri tüm topraklarda, yerli halkı işe yaramaz olarak nitelmişler ve hatta halkın kendisini de işe yaramaz olduklarına inandırmış-

lardır. Sonra da onların topraklarına ve kaynaklarına el koymuşlardır (bk. Said 1998, Galle 1995, Spohn 1996). Sözkonusu halklar, sefil, yoksul, üşengeç, entelektüel yeteneklerden yoksun vs. gibi kalıpsözlerle özünden koparılmış ve etkisizleştirilerek sömürgeleştirilmiştir. 19. yüzyılda bir takım iç ve dış sorunlar nedeniyle zorda kalan Osmanlı Devleti'ne de aynı muamele uygulanmaya çalışılmıştır (Akpınar Dellal 2006). Bu yüzyılda, “emperyalist politikaya” zemin hazırlamak için *Türk Sorunu* kavramının çerçevesi daha güçlü çizgilerle belirlenmiştir. Onlara göre Türkler, *göçebelikleri, dinleri, eve kapalı yaşam tarzları* nedeniyle, *uygarlık karşıtı olmalarıyla* ve *uyuşuk, tembel, eğitimsiz, kayıtsız ve gevşek, çok sigara tüketen, sürekli hayal kuran, hayal peşinde koşan, gelecek kaygısı taşımayan, pasif, güçsüz, katılsız, ilkel ve kadercı* Asya kişilikleriyle devleti iyi yönetmekten acizdirler (Schulzki-Haddouti 1995, Rasch 2004). Devleti yönetmekten ve ülkeyi reforme etmekten acizlerse, o zaman bu *değerli* toprakların onların ellerinden alınması, *iyi ellerde* yönetilmesi ve hatta Asya'nın bozkırlarına geri sürülmesi amaçlanıyor. Osmanlı Devleti ortadan kaldırılacak ve Türkler geldikleri topraklara, hatta yapılabilsen Asya bozkırlarına geri sürülecek ve böylece *Türk Sorunu* bir çözüme kavuşturulabilecekti (Rasch 2004). Kısacası bu doğrultuda Osmanlı Devleti kendi kendine yabancılaştırılma suretiyle güçten düşürülmeye ve topraklarına el konulmaya çalışıldı. Türkler, “Hasta Adam” damgası çerçevesinde sayısız olumsuz özelliğe maruz kaldı.

3. İkincil Kaynak Medya Araştırmalarında *Türk Sorunu*'na Genel Bakış

Yakın döneme ilişkin *Türk Sorunu* alanında yapılan birçok araştırmada, kökeni çok eskiye dayanan *Türk Sorunu*'nun güncel Türk ve Türkiye algısını belirlemeye devam ettiği sonucu ortaya konulmaktadır. Delgado, 1972 yılında yapmış olduğu araştırmada Almanya'nın Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti'nde 1966- 1969 yılları arasında yayımlanan 84 gazetede haberleri analiz etmiştir. Delgado'nun “Basında Misafir İşçiler” adlı bu araştırmasında olumsuz haberlerin en çok Türklerle ilişkilendirildiği sonucu ortaya konulmuştur. Almanya basınında yabancılara ilişkin haberlerin yaklaşık dörtte üçünde yabancılardan *tehlikeli, kriminal ve şiddete eğilimli* olarak gösterildiğini ve bu anlamda da en çok Türklerin önplana çıkarıldığını saptar. Araştırma sonucuna göre, ekonomilerinin iyileşmesini onlara borçlu görenler ise, işçilere iyi ve dostça davranılması gerektiğini, onların da gereksinimleri olduğunu savunmuşlardır (akt. Alver 2001: 137). *Der Spiegel* dergisi 1973 yılı 31. sayısında yaptığı bir haberin başlığını *Türkler geliyor, herkes canını kurtarsın* olarak almıştır. Haberin ilk sayfadaki manşetinin ise hayli ilginç olarak altı çizilebilirdi. *Almanya'daki Gettolar – Bir milyon Türk* (Güdekli 2016: 32).

Aynı 1970'li yıllarda olduğu gibi, 1980 ve 1990'lı yıllarda da Türkler yine olumsuz olarak yansıtılmaya devam etmiştir. Merten ve Ruhrmann'ın 1986 yılında gerçekleştirdiği çalışmalarında, 13 günlük gazete ve haftalık yayımlanan üç dergi ile iki magazin

dergisindeki 2216 haber incelenmiştir. Araştırmada haberlerin üçte birinin kriminal içerikli olduğu ve olumsuz içeriklerin de en fazla Türklerle ilişkilendirildiği sonucu ortaya konulmuştur. Haberlerin % 61'inde ise Türklerin kökenleri önplana çıkarılmıştır. Merten ve Ruhrmann, 1980'li yılların sonlarına kadar yabancı sorununun daha çok *Türk sorunu* olarak görüldüğünü araştırmalarına yorum olarak eklemiştir (akt. Alver 2001: 138).

2000'li yıllarda da olumsuz alımlamada süreklilik saptanabilmektedir. Ahmet Külahçı'ya göre, 11 Eylül 2001 yılı saldırıları 2000'li yıllar Türk imgesine damgasını vurmuş ve bu saldırı sonrası Alman medyası Türklerin başka bir yönünü keşfetmiş. 11 Eylül 2001 sonrasında yapılan haberlerde, Türklerin Müslüman oluşu ve Müslüman kadınların ezilmesi çoklukla önplana çıkarılmaya başlanmıştır.³

1 Ocak - 31 Aralık 2000 tarihleri arasındaki bir yıllık bir süreçte yayımlanan *Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ)* ve *Süddeutsche Zeitung (SZ)* gazetelerini Türk imgesi açısından inceleyen Alver de benzer bulgulara ulaşmıştır. Alver'in araştırma sonuçları *Türk Sorunu*'nun Türklere bakışı genel itibarıyla belirlediğini hem birincil hem de ikincil kaynaklara dayanarak ortaya koymaktadır. FAZ'daki Türkiye ve Türklerle ilgili haberlerin %56'sının, SZ'da ise % 47'si yorumlu ve negatif içerikli olduğunu saptamıştır. FAZ, Türkleri %45 oranında kriminal yansıtmıştır. (Alver 2001)

Said, Batı dünyasında hiç değişmeyen bir Doğu tasavvuru olduğunu defalarca dile getirmiştir (Said 1998). Duran'a göre de Türklere ilişkin dü-

şünceler değişmez bir şekilde kalıplaşmış ve Avrupalılar yeni olan herşeyi kafalarındaki eskimiş kalıba sokarak yansıtıyorlar (Duran 2016). Duran'ın yazısında genel olarak benzer sonuçların yer aldığı görülür. Ortaya çıkan sonuçlarla, E. Said'in ve 2001 yılı Avrupa Birliği Dışişleri Komitesi Başkanı Tom Spencer'in görüşleri de teyit edilmiş görünmektedir. Bunun dışında daha birçok araştırmacı da medyanın gücüyle Batı'da sunulan Türk imgesinin kökenlerinin *Türk Sorunu*'ndan ayrı ele alınamayacağını savlamıştır.

Ayrıca bunlara ek olarak belirtmek gerekirse, bugün Almanca konuşan ülkelerde kullanılan *bir Türk inşa etmek* (Alm. *einen Türken bauen*) veya *Türkleşmiş/Türk işi* (Alm. *getürkt*)⁴ kavramlarının da kökeni 16. yüzyıla kadar gidebilmekte ve *sahte* ve *uydurulmuş* anlamlarına gelmektedir. Örneğin bir gazete veya televizyon haberi, uydurulmuş bir şekilde sahte içerik taşıyorsa, içeriğin gerçekle alakası yoksa, Türk sözcüğünden türetilmiş olan ve *uydurulmuş* veya *sahte* anlamlarına gelen bu sözcükler kullanılmaktadır.

İngiltere Başbakanı David Cameron da bu konuda benzer görüş bildirenler arasında yer almıştır. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye önyargılı davrandığını savunan Cameron, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine karşı çıkanların *gerçek İslam'la, aşırılıkçıların teşvik ettiği çarpık versiyon arasında hiçbir fark görmediklerini* ve *İslam'ın Hristiyanlık ve Musevilik gibi diğer dinlerle paylaştığı değerleri anlamadıklarını* belirtiyor. Cameron'a göre, Avrupalılar İslam ile bazı örgütler arasındaki farkı tabii ki anlıyor.

Ancak işlerine gelmiyor. Ona göre, Türkleri örf ve adetlerine bağlılıkla suçlayan Avrupalıların kendisine saygı duyan bir halkın örf ve adetlerini kolay bırakmayacağını anlaması lazımdır. Türklerin farklı kimliğini vurgulayanlar, aslında Türklere gerçekçi davranıyor. Ancak Avrupalılar anlamalıdır ki *Türkler ne İsrail halkı kadar savaşçı, ne de terörist yetiştiren bir halktır.* (Caldwell 2010)

“Göçün 50. Yılı” vesilesiyle 2011 yılı ve sonrasında yine bu ülkelerde yoğun şekilde düzenlenen etkinlikler ve kutlamalar çerçevesinde, göçmenlerin yaşadıkları sorunlar enine boyuna tartışılmaya çalışılmış, kongrelere destek vermek gibi birçok güzel girişim yanında Avrupa’da yaşayan “göçmen Türklerin” başarı hikâyeleri sergilenmiştir. Medya da etkinliklere oldukça ilgi göstermiştir.

Daimler-Benz’in eski Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Edzard Reuter, örneğin karşılıklı olarak birbirini tanımanın, önyargılardan arınmanın, birbirini önemsemenin uyuma giden yol olduğunu, farklı tarih ve geleneklerin birlikte yaşamının önünde engel oluşturmadığını anlamaktan geçtiğini dile getirmiş, söz konusu olanın asimilasyon olmaktan çok uyum olduğunu vurgulamıştır (akt. Güdekli 2016: 32). Buna benzer sayısız olumlu bakış açısı yazılı medyaya yansımıştır. Bu bağlamda belirtmekte yarar vardır ki, göçün 50. yılında öncelikle de Almanya’da ve Türkiye’de eş zamanlı gerçekleştirilmiş olan etkinlikler ve bunun sonucunda ortaya konulan yayınlar, ikili barışçıl ilişkilere ve Almanya’da yaşayan Türklerin bugünün penceresinden doğru alınlanmasına büyük katkı sağlamış olsa gerek.

4. Almanca Konuşan Ülkelerin 1995-2015 Yılları Arası Yazılı Medyasında Türk Sorunu

4.1. Avusturya Yazılı Medyasında Türk Sorunu

Avusturya’da bugün Türk kökenli 274.000 kişi yaşamaktadır. Bunun 183.000’i halâ Türkiye Cumhuriyeti vatandaşdır. Türkler, yabancı uyruklular arasında ülkedeki üçüncü büyük gruptur (Çakır 2016: 21). Bu nedenle haberlere konu olmaktadır. Ancak yazılı basında genellikle güncel gündemden uzak şekilde önyargılı bir biçimde ele alınmaktadırlar. Ayrıca Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne alınmaması gerektiğini hep güçlü şekilde savunan politikacıları olan bir ülkedir Avusturya. Özellikle de Avusturya kamuoyunun tutumunda 1990 sonrasında belirgin bir olumsuzluk göze çarpmaktadır. Yapılan kamuoyu yoklamalarında, Almanya, Danimarka ve Lüksemburg’ta Türkiye’nin üyeliğine halkın % 30-35’i karşı çıkarken, bu oran Avusturya’da % 80 gibi yüksek bir orana ulaşmıştır (Akpınar-Dellal 2006: 17). Avusturya yazılı medyasında, bu sonuçlar son yıllarda sürekli haber yapılmış ve bu kamuoyu yoklamaları arkaplanında Türkiye’nin üyeliğine sürekli karşı çıkmıştır. Avusturya’nın bu olumsuz tutumu, uluslararası medyada da sık konu olmuş ve bu tutumun arkasında genellikle Türklerin Viyana Kuşatmaları olduğu yorumu yapılmıştır.

Avusturya gazetelerindeki Türkler konusu araştırıldığında, bu bakış açısı açıkça göze çarpmaktadır.

Avusturya’da yayımlanan 22.05.2004 tarihli *Krone Zeitung*’un bir haberinde “Türkler”, suç ve saldırgan-

lıkla eşdeğer tutularak, Viyana Kuşatmalarına gönderme yapılıyor. Aynı gazetede 5 Ekim 2005 tarihinde yayımlanan Wolf Martin'e ait bir şiirde, *Viyana, Türkleri 3. kez püskürttü* ibaresi bulunabilmektedir. Yine aynı gazetesinin 16 Ekim 2005 tarihli nüshasında, *1683-Türkler Viyana Kapısında*'dan yola çıkarak, aynı tarihi söyleme şekliyle *2005- Türkler, Brüksel kapısında* adlı Fritz Behrendt'e ait bir karikatür yayımlanmıştır. Karikatürün anlamı oldukça açıktır ve kamuoyunu tarihsel *Türk Sorunu* bakış açısıyla etkilemeye çalışmaktadır.

Diğer bir Avusturya Gazetesi *Kleine Zeitung*'un 10.05.2004 tarihli haberinde, *'EU-Girişi, Titanik'in Üzerinde Bir Seyahat gibi.'* *EU Seçim kampanyasında tüm partiler, Türkiye'nin alınmasından vazgeçtiler* yazmaktadır. Avusturya FPÖ Partisi'nin haftalık yayın organı *Neue Freie Zeitung*'da yayımlanan ve Parti Başkanı Heinz Christian Strache tarafından kullanılan bir karikatür, Winfried Werner Linde tarafından *FPÖ: Ajitasyona Devam. Açık Mektup* başlığıyla (Zeitjünder, Nisan 2012) detaylıca inceleniyor ve eleştiriliyor.

Karikatürde de görüldüğü gibi, verilmek istenen mesaj oldukça açık. Avusturya Cumhuriyeti tehdit altında gösteriliyor. Avusturya yazılı basını, ayrıca Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini ve Avusturya'daki Türkleri, genel olarak Truva atı benzetmesiyle ele almıştır.

Viyana Üniversitesi Tarih Enstitüsü Öğretim Üyesi Peter Rauscher, 13.08.2008 tarihli Avusturya günlük *Presse* gazetesinde, Türkiye-Avusturya ilişkilerinin 1980'li yıllarda oldukça dostane geliştiğini, Viyana Kuşatmalarının 300. yıldönümünün kutlandığını ve her iki ülkenin birbiri karşısında karşılıklı anlayış içinde hareket ettiğini yazıyor. Ancak sonrasında Avusturya'da dinsel kimliğin önplana çıkarılması ve Hıristiyanlığın Ezeli Düşmanı gibi olumsuz tarihsel geçmiş imgelerine sarılınması nedeniyle ilişkilerin olumsuzlaştığını dile getirmiştir. Türk kuşatmaları, ona göre Avusturyalıların ortak bilincinde halâ korunmaktadır.

Avusturya basımına ilişkin derlenip burada incelenen belgeler, Avusturya'da geçmiş Türk imgesinin ve *Türk Sorunu* sorunsalının halâ ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Avusturya'da Türklere ilişkin

tarihsel kökenli görüş ve yargıların, bugünkü Türklere ilişkin görüşleri belli ölçüde belirlediği ve güncel yaşamı etkisi altında bulundurduğu açık. Türk sorunu, Avusturyalıların bilinçaltında halâ korunuyor olmalı ki, incelenen belgelerde bu bilinçaltı ve sorun canlandırılmaya çalışılmaktadır. Böylece bugünün, o günden hareketle etkilenmesi çabası gösterilmektedir.

4.2. Almanya Yazılı Medyasında Türk Sorunu

Almanca konuşan en büyük ülke Federal Almanya'da *Türk Sorunu* kavramının yazılı basını oldukça meşgul ettiği görülmektedir. Kavram, Almanya'nın birçok yazılı medya arşivinde aranmış ve saptanabilen haber ve yazılar irdelenmiştir.

Die Tageszeitung (taz) gazetesinin arşiv belgeleri *Türk Sorunu* kavramını girilerek taranmış (<https://taz.de/?s=t%25C3%25BCrkenproblem/>) ve 1995-1918 yılları arasında 20 farklı haberde *Türk Sorunu* kavramının konu edildiği saptanmıştır. Almanya'daki yabancılar meselesini tartışan birçok yazı içinde 1995 tarihinden itibaren *Türk Sorunu* kavramına yer verilir. Eberhard Seidel 26.08.2000 tarihli *Die Tageszeitung taz*'daki *Yolun Cesaretlendirilmesi* adlı yazısında 1980'li yıllarda Orta Sağ tarafından göç konusunun Türk Sorunu çerçevesinde ele alındığını yazar ve bunun tehlikelerini açıklar. Helmut Kohl'ün, Helmut Schmidt'ten devraldığı politikayı sürdürdüğünü ve bu nedenle 13 Ekim 1982'deki ilk hükümet kuruluş konuşmasında 2 temel konuya değindiğini belirtir. Bunlardan biri *işsizliğe çözüm bulma*, bir diğeri ise *yabancılar politikası*. Seidel'e göre, Kohl bununla İçiş-

leri Bakanı Friedrich Zimmermann'ın 1983 yılında Alman Federal Meclisi önünde yaptığı konuşmaya bağlı kalacağını açıklamış oluyordu: *Çatışmasız bir birlikte yaşam, ancak ve ancak başta Türkler olmak üzere yabancıların sayısı sınırlanır ve uzun vadede azaltılırsa mümkün olacaktır*. Bunun ardından Seidel, *sokak bunu duymuştu ve sonuçları çok kötü oldu* yorumunu yaparak uyarıda bulunur.

31.11.2011 tarihli *Frankfurter Rundschau* gazetesindeki Sabine Rennefan'ın *Radikal Sağcılık*, Uwe Mundlos ve Ben adlı haberde Batı Almanların *Doğu Alman* algısı, Doğu Almanya sorunsalı, neo-nazi gençler ve gençlerin aileleri konu ediliyor. Uzun haberde *Her İki Kişiden Biri Yabancı Düşmanı* adlı bir alt başlıkta ise *Türk Sorununa* değiniliyor. Rennefan, tarihçi Karin Hunn'un 50 yıllık göç ile ilgili bir kitap yazdığından, kitapta Federal Cumhuriyet'te uzun süredir belirgin bir Türk karşıtlığının yaşandığına vurgu yapıldığından bahseder. Rennefan'ın aktardığına göre Hunn, Türklere yönelik büyük düşmanlığın başlangıcını 1980'lere götürür. Ona göre 70'li yılların sonundan itibaren *yabancı düşmanlığı*, *Türk sorunu* olarak algılanmaya başlanır. Aradan geçen otuz yıla rağmen bir değişim de olmamıştır. Sosyoloji Profesörü Wilhelm Heitmeyer'in 2011 yılında yaptığı bir ankette Almanya'da yaşayan neredeyse her ikinci kişinin yabancı düşmanı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yabancılar çok fazla bulunmakta ve Müslümanlarla aynı semtlerde oturmak istememektedirler.

21.05.2012 tarihli *Die Welt* gazetesi, Türklerin Avrupa ülkelerinden

aldıkları sosyal yardım paraları ile Türkiye’de emlak sahibi oldukları iddiasında bulunmakta, ancak bu konuda ne istatistiki ne de güvenilir bir bilgi olduğunu yazmaktadır. Bu haberi, haber yapan 8.12.2013 tarihli *News* haber portalı, konuyla ilgili şu karikatürü yayımlar. Haberin sonunda, böyle bir ülkenin Avrupa Birliği’nde işi olmadığı savunulur. Ayrıca bu habere yapılan okur yorumları oldukça düşündürücü ve Türklere ilişkin onlarca önyargıyı elevermektedir.

27.10.2015 tarihli *Süddeutsche Zeitung*, Münih kent merkezindeki Alman radikal ırkçı grup Pegida gösterilerini haber yapar ve Pegida’nın gösterilerinde 17. Yüzyıl Türk Savaşlarını göstererek halkı etkilemeye çalıştığını vurgular. 5 Kasım 2015 tarihli *Süddeutsche Zeitung* haberinde yine Pegida’nın tarihi geçmişteki 17. Yüzyıl Türk Savaşları dayanaklı hareket ettiğini ve sürekli bu savaşlardaki Bayerli kurbanları vurguladığını yazar. Ashında gazetenin haberi burada eleştirel olarak şekillendirilmiştir. 13-24 Mart 1995 tarihli Alman haftalık gazetesi *Die Woche*, Türkiye topraklarına dışarıdan gelen saldırılar nedeniyle Mart 1995’de Kuzey Irak’a askeri bir ope-

rasyon düzenlediğinde, ilk sayfasında, yaklaşık gazetenin kendi başlığı büyüklüğündeki *Türk Savaşı, şiddetin yeni bir dalgası Almanya’yı sarsıyor. Bonn şimdi harekete geçmeli* adlı bir manşet kullanıyor. Yazıda, gazetenin kurucu üyesi de olan Rosenblatt, operasyonu Irak’ın işgali gibi göstermeye çalışıyor ve Alman hükümetine Türkiye’yi Avrupa Birliği’ne almama çağrısında bulunuyor (Rosenblatt 1995: 1).

2002 yılı *Die Zeit* gazetesinde, Hans-Ulrich Wehler’in *Türk Sorunu* başlıklı yazısı dikkat çekiyor. Wehler’in düşüncesine göre bugün Almanya’da yaşananlar bir yabancı sorundan çok, *Türk Sorunu*dur. Ona göre tarihsel *Türk Sorunu* Avrupalı halkın ortak belleğinde halâ korunmaktadır ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne kabul edilmesi Avrupa’nın birleşmesi projesini temelden tehdit eden bir durumdur. Wehler, Hıristiyan geleneklerinin Avrupalı insanın hem özel yaşamını, hem de kamusal yaşam alanını etkisi altında bulundurduğunu ve Osmanlı’nın 450 yıl Hıristiyan Avrupa’ya karşı sürdürdüğü savaşların ve Viyana kapılarına kadar dayanmalarının, Avrupalı halkın ortak bilincinde halâ korunduğunu savlar. Almanya’da radikal örgütlerde birleşmiş 32 000 Müslüman Türk olduğunu ve bunların ülkede önemli sorunlara neden olduklarını iddia eder. Ona göre böyle bir ülkeyi Avrupa Birliği’ne almak doğru olmazdı. (Wehler 2002)

Hans-Ulrich Wehler’in *Türk Sorunu* adlı yazısı yine Alman basınında ve kamuoyunda büyük eleştiriler alır. Eberhard Seidel 23. 9. 2002 tarihli *Die Tageszeitung taz*’daki *Almanya’nın*

Bir Türk Sorunu Var adlı yazısında tümüyle 1960-1990 yılları arasındaki Almanya'daki Türklere bakışı belirleyen *Türk Sorunu* konusunu tartışıyor ve Hans-Ulrich Wehler'i sert eleştiriyor. Seidel, evet *Almanya'nın otuz yıldan beri bir Türk sorunu var, ama kimse buna karşı bir şey yapmıyor* diyor. Yazının başında Wehler'den, onun bu sorunu nasıl körüklediğinden bahsediyor ve sonra sorunun dünden bugüne nasıl ateşlendiğini detaylı bir şekilde betimliyor. 1973'te *Spiegel* dergisinin, daha henüz Almanya'da 1 milyon Türk yaşarken Berlin, Münih ve Frankfurt'un istila ediliyor diye uyarı yaptığı, ülkede 1980 yılının başından beri de Türk tehlikesi uyarısı yapıldığına vurgu yapıyor. 1981 yılında onbir profesör tarafından yayımlanan *Heidelberg Manifestosu*'na dikkat çekiyor, manifestoda Alman dili ve kültürünün yabancı istilası nedeniyle yabancılaştığından bahsedildiğini belirtiyor. Bunun üzerine *Türkler dışarı* diye şarkılar yapıldığından, hükümet tarafından Türkler için *Geri Dönüş Programları* hazırlandığından bahsediyor. Ayrıca Seidel'in verdiği bilgiye göre zamanın İçişleri Bakanı Friedrich Zimmermann 1983 yılında Alman Federal Meclisi önünde *çatışmasız bir birlikte yaşam, ancak ve ancak başta Türkler olmak üzere yabancıların sayısı sınırlanır ve uzun vadede azaltılırsa mümkün olacaktır* diye konuşma yapmıştır. Bu tür görüşlerin tırmanması, ırkçı söylemlerin artması, Hamburg'ta 2 Türk gencinin öldürülmesi, Mölln (1992) ve Solingen (1993) ev yangınları/kundaklamaları ile sonuçlanır. Seidel'e göre Türklerin evleri yandığından beri 1990'lı yılların ortalarında

ancak bu sorunlar ciddiye alınmaya başlar.

Sabine Am Orde de, Safter Çınar ile *Nefret Sınırında* başlıklı ve 19.09.2002 tarihli röportajında Hans-Ulrich Wehler'in *Türk Sorunu* adlı yazısını tartışmaktadır.

Almanya'da gençler tarafından uygulanan şiddet sorununu ele alan 20.11.2008 tarihli yerel gazete *Aachener Nachrichten, Ursachensuche abseits nackter Zahlen* adlı haberinde, gençlerden sorumlu polis şefi Udo Bertram'ın Alman, Rus ve Türk kökenli gençler arasında suç oranı konusunda Türklerin birinci sırada yer aldığını, *bir çocuğun ailesinin aynası* olduğunu ve şiddetin aile geleneği olduğu durumlarda çocuğun da şiddet yanlısı olduğunu bildirdiğini dile getiriyor. Bu haberi okuyan okurların 'Türklerde aile şiddetinin bir gelenek olduğu' sonucuna varacağı açıktır.

2010 yılından beri sıkça konu olmuş bir kitaba, yine Almanya yazılı basınındaki yankıları üzerinden dikkat çekmek gerekirse; Thilo Sarrazin'in, Türklerin Alman toplumuyla bütünleşmesinin mümkün olmadığını, kültür şoku yaşadıkları ve bütünleşmede başarısız olmaya mahkûm olduğunu anlattığı 2010 yılında yayımlanmış, kısa sürede en çok satanlar listesine girmiş ve halâ da listede yerini koruyan *Deutschland schafft sich ab* adlı kitabı, yayımlandığı andan itibaren Alman yazılı basınında oldukça geniş yer tutmuştur. Kitabın veya yazarın adı internet ortamında arandığında, basının bu ilgisi açıkça görülmektedir. Sarrazin, Türklerin devletin sırtından geçindiğini, çocuklarının eğitimi ile ilgilenmediklerini, dönercilik ve

manavlık dışında birşey yapamayacaklarını ve buna benzer nedenlerle entegre olamayacaklarını dile getiriyor ve Almanya'nın tehlikede olduğunu, ülkesinin giderek aptallaştığını ve küçüldüğünü belirtiyordu. Türklerin ve Arapların aptal, eğitimsiz, yararsız boş insanlar olduklarını, kendi çıkarlarını hiçbir şeye değişmediklerini, ülkenin umurlarında olmadığını dile getirmiştir.⁵ Yazılı basına yansımalarından yola çıkarak söylemek gerekirse, Sarrazin'in, Gustav Rasch tarafından 19. yüzyılda Türklere atfedilen birçok özelliği yeniden Alman halkının gündemine sokmaya çalıştığı görülüyor. Hem Wehler'in hem de Sarrazin'in iddiaları, 19. yüzyılda, *anayasaları, kültürel durumları, dinleri, ülkelerinin içinde bulunduğu malî çıkmaz, gevşeklik, kayıtsızlık, eğitim durumları, topyekûn bilgisizlik, her türlü gelişme eksikliği* ve eksik olan diğer tüm temel koşullar nedeniyle Türklerin *asla* Avrupalı olamayacağını ateşli bir savunucusu olan G. Rasch'in⁶ söylemleriyle oldukça benzeşmektedir. Ancak yazılı basında hem Wehler'in hem de Sarrazin'in, gazete yazarları tarafından yoğun olarak eleştirildiklerini de belirtmekte yarar var.

Sarrazin'in kitabından yola çıkılarak Almanya'da yapılan kamuoyu araştırmalarının sonuçları da aynı şekilde basında büyük yankı uyandırıyor.

Örneğin, *Süddeutsche Zeitung*'un 11 Ekim 2010 tarihli "İslam: Yeni Araştırma. Sarrazin Etkisi: Almanya İslam Düşmanı Oluyor"⁷ adlı haberine göre, Sarrazin'in kitabı üzerine Almanya'da Leipzig Üniversitesi, Friedrich-Ebert-Stiftung ve ARD-

Politikmagazin *Report Mainz* tarafından yapılan anketler, Alman toplumunda peşin yargılı bir İslam düşmanlığının mevcut olduğu saptamasını yapıyor. ARD-Politikmagazin'in *Report Mainz* anketine göre, katılımcıların % 37'sinin İslam'sız bir Avrupa istediği, % 44'ünün İslama karşı olanların Sarrazin sonrasında eleştiri cesaretinin arttığı görüşünde olduğu ve % 35'inin de İslam'ın Almanya'da yükseldiği endişesi taşıdığı sonucu ortaya çıkıyor. *Report Mainz*'in araştırmalarına göre, Sarrazin'in tezlerine eleştirel fikir beyan eden bilim insanları, yüzlerce tehdit mesajı ve ölüm tehdidi alıyorlar. *Süddeutsche Zeitung* haberinde Berlin Humboldt Üniversitesi göçmen araştırmacısı Naika Foroutan'ın, eğer İslam, sürekli olumsuzluklarla, topluma uyuma karşı çıkışla, bazı genetik bozukluklarla ve zinayla içiçe anılırsa, bunun gelecek için daha büyük tehlike olarak görülmesi gerektiğini dile getirdiği belirtiliyor.

02.07.2012 tarihli Florian Welle'nin *Süddeutsche Zeitung*'daki haberinde, göçün yüzyılın en önemli sorunu olduğu ve uyum konularının son zamanlarda politik tartışmaların en önemli konusu olduğu belirtildikten sonra, 1960'lı ve 1970'li yıllarda en çok misafir işçiler konusunun konuşulduğuna ve bundan da bir *Türk Sorunu* oluşturulduğuna vurgu yapılıyor. 11.12.2014 tarihli Sebastian Gierke'nin *Süddeutsche Zeitung*'daki haberinin giriş cümlesinde ise 1980'li yıllardaki *Türk Sorunu*'nun yerini *sığınmacı sorununun* aldığı belirtiliyor.

16. 11. 2004 tarihli *Frankfurter Allgemeine Zeitung*'a göre Edmund Stoiber için de Türk kültürü

Avrupa'ya ait görülemez. Stoiber, Avrupa Birliği'nin müzakereleri bu kadar uzun sürdürmesi ve sonra da halkın oyu ile hayır demesinin Türkiye gibi gururlu ve özgüvenli bir ülke için kabul edilemez olduğunu dile getirir. Ancak sadece *Türkün gururunun* değil, Avrupa'nın *korkularının* da önemsenmesi gerektiğini dile getirir.⁸ Stoiber'in kullandığı korku kavramı, tarihsel Türk korkusuna, dolayısıyla *Türk Sorunu*'na bir göndermedir aslında.

11.01.1999 tarihli *Die Tageszeitung (taz)* gazetesindeki *Türk Medyası* başlıklı yazıda Bülent Tulay Türk mediasındaki haberleri özet geçmiştir. 01.09.1999 tarihli Sabah gazetesindeki Stoiber yorumu ele alınmıştır. Gazetede Stoiber'in Almanya'sında Türklere yer yok denilir. Stoiber'e göre Türkler ne Alman vatandaşı ne de çifte vatandaş olabilirler. Ve devamında şöyle bir cümle geçer: *Onun "Türk Sorunu" nun çözümü konusunda ne düşündüğünü tahmin edebiliyoruz: Onları uçaklara doldur, memleketlerine gönder. Ülkenin yöneten politikacıları böyle düşünürlerse, sokaktaki halktan ne beklenir. Türk Medyası* başlıklı yazıda aynı zamanda Hürriyet ve Milliyet gazetesindeki benzer yorumlara da yer verilir.

Yakın geçmişte vefat eden Federal Almanya Eski Başbakanı Helmut Schmidt'in yazılı basına yansıyan düşüncelerinin de, Sarrazin, Wehler ve Stoiber'inkinden pek farklı olmadığını söylemek mümkündür. Schmidt, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği tartışmalarıyla bağlantılı tüm demeclerinde Müslüman Türkiye'nin üyeliğini, Avrupa Birliği için bir *tehlike alarmı*

olarak niteler (Timur 2001). 30.06.2000 tarihli *Die Tageszeitung (taz)* gazetesindeki *BT Uzmanlarının da Entegrasyona İhtiyacı Var* başlıklı yazıda Christoph Rasch, Helmut Schmidt'in Türklerle ilgili *Berlin'de genel bir yabancı sorunumuz yok, Türk sorunu var* düşüncesine yer verir ve Almanya'nın istihdam sorununu ele alır. Bu bağlamda Helmut Schmidt'in *tehlike alarmı* nitelemesinin doğrudan 16. yüzyılın *kitle psikozuna* (Kleinlogel, 1989: 7) dönüşen *Türk tehlikesini* anımsattığını söylemekte yarar var. Stoiber'in bahsettiği *Türk korkusu* ve Schmidt'in andığı *Türk tehlikesi* kavramları, tarihsel *Türk Sorunu* kavram çerçevesine ait kavramlardır. Zaten de her ikisi de açıkça *Türk Sorunu* kavramını kullanmışlardır.

MSN Almanya haber sayfasında⁹ yayımlanan 12.05.2013 erişim tarihli bir *Türkiye Testi* de oldukça manidar olarak dikkat çekmektedir. Test, haber sayfasında Türkiye'ye seyahat etmek isteyenler için tanıtım amaçlı yer almıştır. 13 sorudan oluşan testin başlığı da zaten *Türkiye'yi ne kadar iyi tanıyorsunuz?* şeklindedir. Ancak sorular arasında, 4 soru ilk anda yanıtların ardından verilen ek bilgilerle dikkat çekmektedir. Bu dört sorudan biri *1974'te hangi Akdeniz Adası Türk ordusu tarafından işgal edilmiştir?* sorusudur. Yanıt Kıbrıs'tır. Soru okur tarafından doğru yanıtlandığında, *süper, doğru bildiniz* ibaresi çıkmaktadır. Bu soruda yanıtta ek olarak bir de, *Adanın kuzey bölümünün, sadece Türkiye tarafından tanınmakta olan Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti tarafından kontrol edildiği* bilgisi verilmiştir. *Türkiye Mart 2010 başında*

Washington elçisini ülkeye geri çağırdı. Bu ihtilafın nedeni nedir? adlı diğer bir sorunun yanıtı için verilen şıklar, Türkiye'yi silah satın almakla ve soykırımla bağdaştıran bir içeriğe sahip. Şıklar şunlar: a) *ABD Türkiye'ye artık silah satmak istemiyor*, b) *ABD Meclisi, soykırım suçlamasını kabul etti*, c) *ABD, Yunanistan'ı borçlarıyla mücadelesinde desteklemek istiyor*. Bu soruda yanıt olarak b şıkkı düşünülmüş. Tüm sorularda soruyu doğru yanıtladığınız zaman, *süper, doğru bildiniz* yanıtı çıkmaktadır. Hem *süper, doğru bildiniz* hem doğru şıklar ve hem de bu soruların yanıtlarına ilişkin verilen ek açıklamalar, Türklerle ilgili olumsuz önyargıları pekiştirici ve destekler niteliktedir. Sorulan diğer bir soru ise, *Kendi verilerine göre, Almanya'daki en büyük Türk gazetesi hangisidir? (Hürriyet Gazetesi)* sorusu sorulmuştur. Bu ek bilgi verilen 4. sorudur ve verilen ek bilgi ilginç bir şekilde gazetenin genel merkezinin nerede bulunduğu bilgisidir. Bu soruda, neden gazetenin genel merkezinin nerede olduğu bilgisinin verildiği, nasıl açıklanabilir ki! Böyle bir ek açıklamaya neden gerek duyulmuştur?

Diğer tüm sorularda hiç ek bilgi verilmezken, neden sadece 4 soruda ek bilgi verilmiştir. Türkiye'yi olumsuz yansıtan sorularda, zaten *süper, doğru bildiniz* yanıtları okur üzerinde belli bir etki yaratıyor. Ancak okurların güçlü etkilenmesi hedeflenmiş olsa gerek ki, bununla da yetinilmeyerek ek olumsuz açıklamalar yapılmıştır. Soruların Almanlarda olumsuz Türkiye bakışını pekiştirmesi muhtemel olarak gözükmektedir.

Bu sorularla güdülen bariz amaçla

birlikte düşünüldüğünde, İstanbul'un alınmasına, kişi adlarına, Türkiye'nin nüfusuna ilişkin ve Almanya'daki göçmenlerin nüfusuna ilişkin başka soruların da amaçlı sorulduğu intibası uyanmaktadır.

Sözü edilen diğer sorular, *Türk metropolü İstanbul, eskiden başka bir imparatorluğun başkentiydi ve başka bir ad taşıyordu. İstanbul, eskiden hangi adı taşımadı? (Atlantis), Türkiye'nin nüfusu ne kadardır? (74 Milyon) ve 2008 verilerine göre Almanya'da ne kadar Türk yaşamaktadır? (1,7 milyon)* gibi sorularda sorulmuştur.

Bilindiği gibi Almanya'da "milliyetçilik" kavramının içeriği "ırkçılıkla" özdeşleşmiş durumda. Burada yöneltilen şu soru da kasten sorulmuş intibası yaratmaktadır. *Bugünkü Türkiye'nin tüm Türklerin babası olarak kabul edilen Kemal Atatürk temel ideolojisi çerçevesinde 1924 Anayasa'sına giren 6 ilke kabul etmiştir. Milliyetçilik, Laiklik, Devrimcilik, Cumhuriyetçilik, Devletçilik dışındaki diğer ilkenin adı nedir?* Türklerin milliyetçi olduğunu ima eden bu soruda, eğerki doğru açıklama yapılmaz ise, Türklerin ırkçı olabileceği ile ilgili ilginç bir yönlendirme sözkonusu olabilir. Oysa Atatürk Milliyetçiliği, ırk üzerine kurulu bir milliyetçiliği değildir, vatan duygusuyla ilgilidir ve üzerinde yaşadığı vatani seven herkesi kapsar. Haber sayfasında bu konuda bir açıklamaya gerek duyulmamıştır.

Nitekim de Avrupa Birliği'ne üyelik konusunda, Türklerin milliyetçi tutumu bugüne kadar Almanya'da sıklıkla engel olarak gösterilmiştir (Röhrlich 2009: 36, 55, 115, 118).

Tüm bu sorular içerik ve soruların sorulma biçimi açısından tabii ki eleştirilebilir. Ancak belirtildiği gibi bir de dikkati çeken bir şey var ki, bundan Türkiye ile ilgili olumsuz bir imaj hedeflendiği açıktır. Diğer tüm sorularda herhangi bir açıklama yapılmadığı halde, sadece olumsuz imgeye katkı verecek sorularda yanıt ile birlikte açıklama yapma gereği duyulmuştur. Ne yazık ki, okurun Türklere karşı olumsuz yönlendirmesi sözkonusu olabilecek, sadece bu 4 soru için bu türden ek bilgiler verilmiştir. Sorulması gereken, haber sayfasındaki Türkiye tanıtımı amaçlı bir küçük testte, Alman okurların bu sorulara ve verilen ek bilgilere gerçekten ihtiyaçları olup olmadığıdır. Bu sorular Alman okurların düşüncelerini nasıl etkileyebilirdi ki?

Tüm bunlar, Almanya'daki Türkler veya Türkiye konusunu maksatlı bir şekilde önyargılı ve yanlış bakış açısından hareketle ele alanların ve bundan yararlanarak Almanya kamuoyunu Türklere karşı olumsuz etkilemek isteyenlerin var olduğunu gösteriyor. Almanya'da yaşayan Türkler ve Türkiye'ye ilişkin güncel görüş ve tutumlarda *Türk Sorunu* sorunsalının etkisi bariz bir şekilde görülmekte, günümüz ilişkileri kökeni geçmişe dayanan bu sorunsal ile gölgelenmektedir. Türklere ilişkin yinelene yinelene kalıplaşarak önyargılara dönüşmüş imgeler, Almanya medyasında belirli ölçüde saptanabilmektedir. Almanya yazılı medyasından yola çıkarak araştırma çerçevesinde elde edilen bu bulguların, 1990'lı yıllardaki araştırmalarında Türkiye ile ilgili nesnel haberler yapılmadığını, gerçeklerin çoğu

zaman çarpıtıldığını savunan Gerhard Brunn'un ve yine Doğu'yu karşıt olarak algılayan eskimiş görüşün günümüzdeki ilişkileri olumsuz etkilemesini Avrupa'nın kültürel mirası olarak gören Bernd Thum'un düşünceleri ile de örtüştüğü görülmektedir (Thum 1991, Brunn 1999).

Ama diğer taraftan, aynı tür önyargı ve eskimiş kalıpyargıların yine aynı yazılı medyada sert şekilde eleştirildiğine de tanık olunabilmektedir.

4.3. İsviçre'nin Almanca Yazılı Medyasında Türk Sorunu

Avusturya ve Almanya yazılı medyasından sonra İsviçre'nin Almanca yazılı medyasına göz atmak gerekirse;

Türk Sorunu kavramı çerçevesinde İsviçre yazılı medyası tarandığında, Türkler ve Türkiye konusunda birçok güncel haberin ele alındığı görülür. Örneğin *Berner Zeitung*, Türkiye'deki birçok güncel konuyu yoğun şekilde konuşturır. Ancak Türkler konusu, *Türk Sorunu* çerçevesinde İsviçre gazetelerinde pek yer almamıştır. *Türk Sorunu* kavramı birçok İsviçre gazetesinin arşivinde aranmasına rağmen, sadece *Neue Zürcher Zeitung*'un seyrek de olsa *Türk Sorunu* ile ilgili Almanya kaynaklı görüş ve düşüncelere ilgi gösterdiği saptanmıştır. 10.09.2002 tarihli İsviçre *Neue Zürcher Zeitung*, Halle'deki "44. Alman Tarihçileri Günü. Biz Duygusu Gelişme Tarihi" adlı toplantıyı haber konusu yapıyor. Haberde, toplantıya katılmamasına rağmen en çok konuşulan ismin Hans Ulrich Wehler adlı Alman tarihçi olduğunu yazılıyor. Wehler'in konuşulma nedeni ise, Almanya *Zeit* gazetesinde yayımlanan yukarıda bahsedilen

yazısı ve savunduğu düşünce. Çünkü Wehler yazısında *Müslümanlar entegre olamazlar, Almanya'da bir yabancı sorunundan daha çok bir Türk Sorunu var*, demiştir. Yine, 15.10.2002 tarihli *Neue Zürcher Zeitung*'daki Hanno Helbling'in yazısında da, yine aynı kişinin görüşleri detaylı tartışılıyor. Aynı haberde ayrıca St. Pölten Bişöfünün, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesini "3. Viyana Kuşatması" olarak gördüğünü anlatıyor. 18.01.2003 tarihli *Neue Zürcher Zeitung* ise, Hans-Lukas Kieser'e ait *Avrupa'nın Kültürel Sınırlarına İlişkin Tarihçiler Tartışması. Avrupa-Türk Birlikteliğinin Tarihi Derinliği* başlıklı haberinde Avrupa'nın kültürel sınırları üzerinde tarihçiler tartışmasındaki, Müslüman Türkiye'nin, tarihin içinden büyüyen gelen Avrupa'nın tarihi kimliği ile bütünleşemeyeceği tezini ele almış, *Türk Sorunu* ve bugünkü Türkiye arasındaki farklara dikkat çekmiştir. 15.12.2004 tarihli aynı gazete, bir haberinde *Türk Sorunu* çerçevesinde belirsizlikler olduğunu, Avrupa kalesinin Türkler nedeniyle zayıfladığını bildirmektedir. Yine 24.04.2008 tarihli *Neue Zürcher Zeitung*, sporla ilgili bir konuda, Türk sporcuların yaralanma ve başka nedenlerle futbol oynamalarının tartışıldığı haberde, dikkat çekmek için tarihi bir kavram olan *Türk Sorunu*'nu kullanılır ve dikkat çekici bir şekilde *Rüştü, tek Türk Sorunu değil* yazılır. Bu kavram burada bilinçli kullanılmış intibası yaratmaktadır. Çünkü Avrupa'daki tarihsel bir kavram olarak *Türk Sorunu*'nu iyi bilenler için, bu dikkat çekici bir manşet özelliği taşımaktadır.

Genel olarak İsviçre'nin Almanca

yazılı basınında *Türk Sorunu* kavramı odaklı haberler pek rağbet bulmamış gözüküyor. Ancak bu, İsviçre'de Türk kökenli az insan yaşadığı ve tarihte de Türklerin İsviçreli ile doğrudan olumsuz tarihsel bağlantılarının olmaması durumu ile belki açıklanabilir.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Almanca konuşan ülkelerin 1995-2015 yılları arası yazılı medyasında *Türk Sorunu* konusunun incelendiği bu çalışmada, sözkonusu kavram çerçevesinde oluşan sorunlar alanına eğilinmiş, salt bu kavramsal sorun çerçevesinde ulaşılan haber ve yazılar incelenmiş ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. *Türk Sorunu* kavramı, Almanca konuşan ülkelerin birçok yazılı medya arşivinde aranmış ve konuyla ilgili saptanabilen haber ve yazılar irdelenmiştir.

Avusturya basınına ilişkin incelenen haber ve yazılar, Avusturya'da Türk imgesine ilişkin tarihi referansların ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Türk sorunu, Avusturyalıların ortak bilincinde halâ korunuyor olmalı ki, bu sorunun incelenen belgelerde bariz şekilde canlandırılmaya çalışıldığı ortaya çıkmaktadır.

Almanca konuşan en büyük ülke Federal Almanya'da ise *Türk Sorunu* kavramının yazılı basını çok daha fazla meşgul ettiği görülmektedir. *Türk Sorunu* kavramı çerçevesinde ortaya çıkan görünüm, Almanya'daki Türkler veya Türkiye konusunu maksatlı bir şekilde önyargılı ve yanlış bakış açısından hareketle ele alanların ve bundan yararlanarak Almanya kamuoyunu Türklere karşı olumsuz etkilemek isteyenlerin var olduğunu gösteriyor. Ülkede böylece belirli bir

kesimin, Türkleri Avrupamerkezci/oryantalist bir bakıştan *Türk Sorunu* çerçevesinde görmekte ısrar ettiği açık şekilde görülmektedir. Türklere ilişkin yinelene yinelene kalıplaşarak önyargılara dönüşmüş imgeler, Almanya medyasında belirli ölçüde saptanabilmektedir. Almanya yazılı medyasında ortaya çıkan *Türk Sorunu* kavramı çerçevesindeki görünüm, tarihsel süreçte yaratılan ve çalışmanın başında açıklanan arkaplan elinde olumsuz şekillenmiş önyargıların ve imge unsurlarının bugünkü Türklerin alnında yapay tarihsel bir leke olarak kaldığını göstermektedir. Ama diğer taraftan, *Türk Sorunu* kavramı çerçevesindeki önyargı ve eskimiş kalıpyargıların yine aynı yazılı medyada sert şekilde eleştirildiğine de tanık olunabilmektedir.

İsviçre yazılı basınında da, aynı Almanya ve Avusturya gibi, Türkler ve Türkiye konusunda sözkonusu tarihler arasında birçok güncel haber yer almaktadır. Ancak genel olarak İsviçre'nin Almanca yazılı basınında *Türk Sorunu* kavramı odaklı haberler pek rağbet bulmamış gözüküyor. Ancak bu, İsviçre'de Türk kökenli az insan yaşaması ve tarihte de Türklerin İsviçreliyle ilgili doğrudan olumsuz tarihsel bağlantıların olmamasına bağlı bir durum olarak açıklanabilir belki.

Araştırma, Almanya ve Avusturya'da Türklerle ilgili önyargıların, dün olduğu gibi bugün de geçmişteki *Türk Sorunu* kavramı çerçevesinden etkilendiği ve Türklerle ilgili tarihsel önyargılı bakış açısının pek de değişmediği ve buna uygun olarak birçok olumsuz özelliğin tekrarlan-

maya devam edildiği sonucunu ortaya koymaktadır. Almanca konuşan her iki Avrupa ülkesinde de *Türk Sorunu* kavramı çerçevesinde belirginleşen eskimiş Türk imgesinin, bugünkü Alman kamuoyunda tazelenmesi çabası gösterilmekte ve *Türk Sorunu* çerçevesini belirleyen tarihsel kavram, tasavvur ve görüşler kullanılmaktadır. Oysa kökeni çok eskiye dayanan *Türk Sorunu* kavramının artık eskimiş olması beklenmez mi? Tam aksine incelenen haber ve yazılar, bu kavramın halâ günümüzdeki birçok insanın bilinçaltını meşgul ettiğini göstermektedir. *Türk Sorunu* kavramı, yazılı medyada bilinçli bir şekilde kullanılarak kamuoyu görüşleri etkilenmeye çalışılmaktadır.

Özetle, bu çalışmada birincil kaynaklara dayalı olarak elde edilen tüm bilgi ve görüşlerden yola çıkılırsa, Türklerin son elli yıllık yakın tarihte olumsuz yansıtılış biçiminde bir süreklilik gözlemlendiği görülmektedir. İkincil kaynaklarda belirtilenler de bu sonucu desteklemektedir. Değişen zamanlar, değişen yüzyıllar ve değişen ülkelerarası ilişkilere rağmen, değişmeyen düşünce ve görüşlerin medya sayesinde bugün halâ gündemde tutularak var olan güncel ilişkiler üzerinde etkili kılınmaya çalışıldığı görülmektedir.

Almanya ve Avusturya yazılı medyasındaki *Türk Sorunu* kavramını içeren yazı ve haberler, hiç şüphe yok ki eski önyargı ve kalıpyargıların yeniden üretilmesine katkı sağlama ve toplumdaki bireylerin huzurunu bozan ve mutsuz eden ötekileştirme unsurlarını körükleme potansiyelini içinde barındırmaktadır. Oysa bir *top-*

lum, medyadan davranış ve eylemleri yönlendirecek güvenilir sunumlar beklemektedir (Alver 2001:136).

Bu bağlamda dikkat çekmek gerekir; çok yakın bir tarihte Amerikan çizgi film dizisi South Park'ta Almanya'nın hedef alınması ve Almanların klişeleştirilmesi¹⁰, Almanya kamuoyunda ve Alman basınında büyük bir infiale yol açmıştır. Eleştirilerin ardı arkası kesilmemiştir. Alman toplumunun klişeleştirilmiş biçimde yansıtılması, Alman kamuoyunun hiç hoşuna gitmez ve bu üzüntüyle karışık büyük yankı uyandırır. Oysa insanlığın, kendisine yapılmasını istemediği birşeyi, başkasına yapması beklenmez. Ancak Almanya yazılı basınında da aynı şekilde, hatta daha sıklıkla Türkler hedef tahtasına konulmakta ve klişeleştirilmektedir. Her toplumun üyeleri sadece kendisine yapılanı değil, kendileri tarafından başkalarına yapılan haksızlıkları da görebilmelidir.

Bu araştırma, Türklere ilişkin Avrupamerkezci ve oryantalist bakış açısının canlı tutulduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Almanya ve Avusturya gibi ülkelerle yüzyıllara dayanan ilişki ve dostluk köprüsünün, geçmiş önyargılardan arındırılarak, bugünün insanının ve içinde yaşanılan koşulların temel alınarak pekiştirilmeye çalışılmasında *barışçıl bir gelecek için* yarar olsa gerek. Ortaya çıkan bu durumun, Avrupa Birliği'nin bugünkü yurttaşları arasında bilimsel ve nesnel aydınlanmış kimlik oluşturma istemi ve süreciyle de bağdaşmadığı açıktır. Bu nedenle, çok eski insanlık sorunlarının, bugünkü insan ve toplum ilişkilerini halâ belirliyor olmasının, bugün

Avrupa ülkelerinde de eleştirel bir bakış açısıyla ele alınması gereği vardır. Medyanın kitlelerde önyargı ve düşmanlıkları kışkırtma açısından etkili bir araç olması ve kitlelerarası barışı sekteye uğratma tehlikesi nedeniyle de (Mora 2011: 24), bu sorunun ivedilikle ele alınmasında yarar vardır. Medyanın bu anlamda kötüye kullanılması insanlık için önemli bir tehlike arz etmektedir ve bu durum nesnel ve bilimsel gerekçeler temelinde itinayla eleştirilmelidir.

Son olarak, Almanca konuşan ülkelerin yazılı medyasında Türklerle ilgili sayısız olumlu haberin ve görüşlerin de var olduğunu söylemekte yarar vardır. Türklerle ilgili başarı örnekleri ve birlikte gerçekleştirilen olumlu toplumsal projeler, haklıya hakkını veren adil bir Alman kamuoyu tarafından özenle izlenmekte ve bunlar yazılı ve görsel basına da yansıtılmaktadır. Türklerle ilgili toplumdaki haksız itham ve görüşlerin, yine yazılı basında nesnel bir şekilde eleştiriye tabi tutulduğu sıkça görülmektedir. Türkler konusunun bu yönüyle de araştırılabilirliği açık.

NOTLAR

- 1 Örneğin bkz. <https://www.bild.de/suche.bild.html?query=T%C3%BCrkenproblem#>, Erişim tarihi 13.08.2019; <https://www.sueddeutsche.de/news?search=t%C3%BCrkenproblem&sort=date&all%5B%5D=dep&all%5B%5D=typ&all%5B%5D=sys&all%5B%5D=time>, Erişim tarihi 13.08.2019; <https://taz.de/Archiv-Suche/1071607&s=t%C3%BCrkenproblem&SuchRahmen=Print/> Erişim tarihi 13.08.2019; <https://taz.de/s=t%C3%25C3%25Bcrkenproblem/> Erişim tarihi 13.08.2019; <https://www.zeitung.de/medien/welt/T%C3%BCrkenfrage> Erişim tarihi 13.08.2019; <https://www.zeit.de/suche/index?q=t%C3%BCrkenproblem>, Erişim tarihi 13.08.2019

- 2 Türklerle Avrupalılar ilk olarak savaş, siyaset ve din alanlarında karşılaşırlar ve bu nedenle birbirlerine ilişkin ilk izlenimleri de bu alanlarda yaşanan olaylarla biçimlenir. Türklerle Almanlar, 1529'daki Birinci Viyana Kuşatması sonrasında yoğun askeri ve diplomatik ilişkiler kurarlar. Her iki halkın birbirlerine olan ilgileri, tarihsel süreçte o zamandan bugüne kadar kesintisiz bir şekilde süregelir.
- 3 <http://www.dw.com/tr/alman-medyas%C4%B1nda-t%C3%BCrklerin-de%C4%9Fi%C5%9Fen-ima%C4%B1a-15481882>
- 4 Türklerin kalelerini kuşatması sırasında, Avusturyalılar bir hileye başvururlar. Kaleye Türk kıyafeti giydirilmiş kuklalar/mankenler yerleştirir, kalenin fethedilmiş olduğu izlenimini yaratarak, fetihi engellemeye çalışırlar. Bunun dışında Türk kıyafetleri giydirilmiş insan ve kuklalara karşı satranç oynayıp, yani karşılarında olmayan ve sözde varolan düşmanı yenmeye çalışırlar (Coşan 2010: 168). Bugün kullanılan bu kavramlar ve anlamları o zamana dayanmaktadır (Daha fazla bilgi için bkz. Öztürk 2015).
- 5 Hans-Ulrich Wehler, "Ein Buch trifft ins Schwarze. Anstatt über Sarrazins Thesen zu diskutieren, erteilt die regierende Klasse dem Autor ein politisches Berufsverbot", *Die Zeit*, 07.10.2010 Nr. 41; Tina Hildebrandt und Heinrich Wefing (Interviewer) Thilo Sarrazin: "Sie können mich ja gern fragen, was ich täte, wenn ich Chef von Frontex wäre", *Die Zeit* Nr. 37/2015: 10. September 2016, 465 Kommentare; Lars von Törne, "Ein Jahr Deutschland schafft sich ab Integrationsbeauftragte wirft Sarrazin Verunglimpfungen vor", *Der Tagesspiegel*, 29.08.2011; Christian Geyer, Thilo Sarrazin: "Deutschland schafft sich ab. So wird Deutschland dumm", *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 25.08.2010
- 6 Rasch, Türkleri anlattığı bir kitabında, *granit kayasından Medici Venüs, ay postundan frak ve filden kanarya yapılamayacağı gibi tembel, üşengeç ve kayıtsız Türkler de Avrupa halkına dönüştürülemez* demiş ve Türkler için daha onlarla olumsuz özellik kullanmıştır.. Bk. Rasch, Gustav, 19. Yy. *Sonlarında Avrupa'da Türkler*, İstanbul 2004: 193-194.
- 7 *Siddutsche Zeitung vom 11. Oktober 2010*. "Islam: Neue Studie: Der Sarrazin-Effekt: Deutschland wird islamfeindlich"
- 8 06.06.2006 tarihli *Spiegel Online*'a göre Stoiber, insanların dini inançlarının korunması gerektiği savıyla MTV'nin Papa'yla dalga ge-
çen "Popetown" çizgi filminin yayınlamasına karşı çıkmıştır. *Mizah adı altında insanların dini inançlarına saldırdığını*, birilerinin *başkalarının kutsal olarak gördüğü şeyleri ayaklar altına alma lüksleri olmadığını ve bu tür davranışların cezalandırılması gerektiğini, dini sembollere hakaret edilmesine ve gülünç duruma sokulmasına karşı önlem alınması gerektiğini* söylemiştir. Oysa aynı Stoiber, diğer taraftan Müslüman dünyasında hiç hoş karşılanmayan Avrupa'da çizilen Hz. Muhammed karikatürlerinin fikir özgürlüğü olduğuna destek veren bir isimdir.
- 9 Bilindiği üzere, MSN bugün tüm dünyada ve Türkiye'de de en çok kullanılan Web haber Portalıdır. Almanya'da Türkiye'nin ne kadar tanıdığını ölçmek isteyen diğer sorular ve yanıtları şöyledir: *Türkiye'nin aşağıdaki ülkelerden hangisine sınırı yoktur?* (Romanya), Türkiye'nin şu andaki Başbakanının adı, ilk kadın başbakanı Tansu Çiller'in hangi yıllarda başbakanlık yaptığı, hangi antik kent bugün Türkiye'de olduğu, 2010 yılında Türkiye'deki hangi kentin Avrupa kültür başkenti olduğu soruları yer almaktadır. Bk. <http://quiz.msn.de/quiz/186-tuerkei-teil2>
- 10 Çizgi filmde Almanların espidren anlamadığı iddia ediliyor ve Almanlarla dalga geçiliyordu. Funnyboat adlı bölümde, seyirci bir ödül törenine tanık olur. En sevimli öğrenci ve Japonlar, Almanlar ve Eskimolar arasından "en espidren anlamayan halk" seçilecektir. Televizyonda Almanya Cumhurbaşkanı'nın öfkesini gören çocuklar paniğe kapılırlar. Sonra ise Almanların başbakanı, cumhurbaşkanı gibi en önde gelen yöneticileri Tirol şapkası takan Almanlarla birlikte bir okul işgal edip, öğrencileri rehin alırlar. Üstelik başbakanın eli silahlıdır. Çünkü Almanların espidren anlamadığının söylenmesi üzerine sinirlenmişlerdir. Sonra "Funnybot" görünür. Almanların aksine şakadan anlama yeteneklerinin olduğunu uygunsuz sözlerle kanıtlamalıdır. Bir robota değişik komik ve komik olmayan karışık espriler yaptırarak, Almanların savunulanan aksine espidren anlamadığını kanıtlamaya çalışırlar.

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar

- Aachener Nachrichten*, 20.11.2008, Erişim tarihi 25.06.2015
Am Orde, Sabine, *An der Grenze zur Hetze*, 23.09.2002
Die Welt Gazetesi, 21.05.2012, Erişim tarihi 27.06.2016

- Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 16. 11. 2004, Erişim tarihi 12.11.2015
- Geyer, Christian, Thilo Sarrazin. "Deutschland schafft sich ab. So wird Deutschland dumm", *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 25.08.2010.
- Gierke, Sebastian, "Warum "Asylant" ein Killwort ist", 11.12. 2014 tarihli *Süddeutsche Zeitung* Gazetesi, Erişim tarihi 13.08.2019
- Hildebrandt, Tina & Wefing, Heinrich (Interviewer), Thilo Sarrazin, "Sie können mich ja gern fragen, was ich täte, wenn ich Chef von Frontex wäre", *Die Zeit Nr. 37/2015*, Erişim tarihi: 10.09.2016.
- <https://www.bild.de/suche/bild.html?query=T%C3%BCrkenproblem#>, Erişim tarihi 13.08.2019
- <http://www.holycross.edu/departments/religiousstudies/ikaln/Turkish/Islam-ve-Bati-III.htm>, Erişim tarihi 08.12.2005, Erişim tarihi 13.08.2019
- <https://www.sueddeutsche.de/news?search=t%C3%BCrkenproblem&sort=date&all%5B%5D=dep&all%5B%5D=typ&all%5B%5D=sys&all%5B%5D=time>, Erişim tarihi 13.08.2019
- <http://quiz.msn.de/quiz/186-tuerkei-teil2>, Erişim tarihi 08.7.2012.
- <https://taz.de/Archiv-Suche/!1071607&s=t%C3%BCrkenproblem&SuchRahmen=Print/> Erişim tarihi 13.08.2019
- <https://taz.de/!s=t%25C3%25BCrkenproblem/> Erişim tarihi 13.08.2019
- <https://www.zeitung.de/medien/welt/T%C3%BCrkenfrage> Erişim tarihi 13.08.2019
- <https://www.zeit.de/suche/index?q=t%C3%BCrkenproblem>, Erişim tarihi 13.08.2019
- Kleine Zeitung*, 10.05.2004, Erişim tarihi 12.11.2015
- Krone Zeitung*, 22.05.2004, Erişim tarihi 14.11.2015
- Lars von Törne. "Ein Jahr "Deutschland schafft sich ab" Integrationsbeauftragte wirft Sarrazin Verunglimpfungen vor", *Der Tagesspiegel* vom 29.08.2011.
- Neue Freie Zeitung April 2012*, Erişim tarihi 14.11.2015
- Neue Zürcher Zeitung*, 10.09.2002, Erişim tarihi 25.06.2016
- Neue Zürcher Zeitung*, 15.10.2002, Erişim tarihi 25.06.2016
- Neue Zürcher Zeitung*, 18.01.2003, Erişim tarihi 25.06.2016
- Neue Zürcher Zeitung*, 15.12.2004, Erişim tarihi 25.06.2016
- Neue Zürcher Zeitung* 24.04.2008, Erişim tarihi 25.06.2016
- News Haber Portalı*, 8.12.2013, Erişim tarihi 25.06.2016
- Presse Gazetesi*, 13.08.2008, Erişim tarihi 27.06.2016
- Report Mainz*, 24.05.2016
- Rosenblatt, Sabine. "Der Türken-Krieg. Eine Welle der Gewalt erschüttert Deutschland. Bonn muß jetzt handeln", *Die wöchentlich erscheinende deutsche Zeitung "Die Woche" vom 13/24. März 1995*
- Seidel, Eberhard, "Deutschland hat ein Türkenproblem", *Die Tageszeitung taz*, 23.9.2002, Erişim tarihi 16.04.2017 ve 10.08.2019
- Seidel, Eberhard, "Ermunterung der Straße", *Die Tageszeitung taz*, 26.08.2000, Erişim tarihi 16.04.2017 ve 10.08.2019
- Spiegel Online vom 06.06.2006.*, Erişim tarihi 28.06.2016
- Süddeutsche Zeitung*, 27.10.2015, Erişim tarihi 27.06.2016
- Süddeutsche Zeitung*, 5. 11. 2015, Erişim tarihi 27.06.2016
- Süddeutsche Zeitung vom 11. Oktober 2010*. "Islam: Neue Studie: Der Sarrazin-Effekt: Deutschland wird islamfeindlich", Erişim tarihi 27.06.2016
- Wehler, Hans-Ulrich. "Ein Buch trifft ins Schwarze. Anstatt über Sarrazins Thesen zu diskutieren, erteilt die regierende Klasse dem Autor ein politisches Berufsverbot", *Die Zeit*, 07.10.2010 Nr. 41
- Wehler, Hans-Ulrich. "Das Türkenproblem", *Die Zeit* 38/2002. Erişim tarihi 27.06.2016 ve 10.08.2019
- Welle, Florian. "Wandern ist des Künstlers Last", 02.07.2012 tarihli *Süddeutsche Zeitung Gazetesi*, Erişim tarihi 10.08.2019

İkincil Kaynaklar

- Akdemir, Erhan. "Avrupa Aynasında Türk Kimliği", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C. 7, No. 1, Güz 2007, 131-148
- Akpınar Dellal, Nevide. *Türkenbild in den deutschsprachigen 'Neuen Zeitungen'. Zur Wahrnehmung der Türken im deutschsprachigen Gebiet am Beginn der Frühen Neuzeit*. Saarbrücken: Südwestdeutscher Verlag, 2010.
- Akpınar Dellal, Nevide. *Alman Kültür Tarihi'nden Seçme Tarihi ve Yazınsal Ürünlerde Türkler, Avrupa'da Türk İmgesi'ne Bir Katkı*" Ankara 2002, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Kültür Bakanlığı Yayınları
- Akpınar Dellal, Nevide. "Tanrı'nın Cezası ve Gazabı: Türkler!...", *Bilim ve Ütopya, Bilim, Kültür ve Politika Dergisi*, sayı 79, (Ocak 2001), 70-76
- Akpınar Dellal, Nevide. *Türk Sorunu, Asya Avrupa Ekseninde Türkler*, Büke Yayınları, Şubat 2006.
- Alver, Füsün. "Alman Basınında Türkler ve Türkiye", *Kurgu, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi* No:18, Eskişehir

- 2001: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 135-155.
- Arslan, Ali. "Türkiye'de Medya-Toplum İlişkisi ve Medyanın Profesyonellik Etiği Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme", *Akademik Bakış*, ISSN: 1303-5134, Erişim tarihi 08.02.2016.
- Bischof, Karin & Oberhuber, Florian & Stögner, Karin. *Säkularisierung und geschlechtsspezifische Konstruktion der anderen Religion*, Endbericht der IKF, Wien 2008
- Brunn, Gerhard. "Das Bild der Türkei in den Deutschen Zeitungen", in: *Uludağ Üniversitesi-Universitaet GH-Siegen Türk-Alman Sempozyumları Türkisch-Deutsche Symposien 23.-24.02.1998-Bursa, 23.-24.10.1996: Siegen 1999*, 85-95
- Caldwell, Christopher. "Why Turkey sits outside the tent", *Financial Times Gazetesi*, 31 Temmuz 2010.
- Coşan, Leyla. "Darstellungsformen der Türkenfurcht in den Wunderzeichenberichten der illustrierten Flugblätter des 16. und 17. Jahrhunderts", içinde: Şeyda Ozil/Michael Hofmann/Yasemin Dayoğlu-Yücel (Hrsg.), *Deutsch-Türkische Studien Jahrbuch 2010 Türkisch-Deutscher Kulturkontakt und Kulturtransfer: Kontroversen und Lernprozesse, Türkisch*, Göttingen, 2011: V & R unipress GmbH, 169-186
- Coşan, Leyla. "15. ve 16. Yüzyılda Alman Kültüründe Türklerle İlgili Astrolojik Kehanetler", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*. Sayı 29, İstanbul 2013, 1-26
- Coşan, Leyla. "Alman Dilinde "Türk" Sözcüğünün Kullanım Alanlarına Geçmişten Günümüze Bir Bakış", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*. İstanbul 2010, 167-192
- Çakır, Mustafa. Avusturya Türk Toplumunun Güncel Sorunları, *TİDSAD - Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 9, Aralık 2016, 21-36
- Duran, Ragıp. "Batı Medyasında Oryantalizm, BİA Haber Merkezi", <http://bianet.org/bianet/siyaset/14638-bati-medyasinda-oryantalizm>, Erişim 13.12.2016.
- Galle, Marc. *Sevilmeyen Ülke Türkiye*, (Çev.) Kaya Türkmen, Ankara 1995, Bilgi Yayınları
- Göllner, Carl. *Turcica. Die Türkenfrage in der öffentlichen Meinung Europas im 16. Jahrhundert*, Bd. 3, Baden Baden 1978.
- Güdekli, Aysad. "Alman Basını ve Türkiye", *Avrupa Birliği ve Küresel Araştırmalar Derneği (ABKAD) Yayın No: 2016/4*
- Kleinlogel, Cornelia. *Exotik-Erotik. Zur Geschichte des Türkenbildes in der deutschen Literatur der frühen Neuzeit (1453-1800)*, Frankfurt/a.M. 1989.
- Kula, Onur Bilge. "Beiträge der 'Newen Zeitungen' zum Türkenbild in der ersten Hälfte des 16. Jhrs. (16. yy. İlk Yarısında Almanca Olarak Yayınlanan Yeni Haber Gazetelerinin Türk İmgisine Katkıları)", *X. Internationaler Germanisten Kongress*, Viyana 2000.
- Kula, Onur Bilge. *Batı Düşününde Türk ve İslam İmgesi*, İstanbul: Büke Yayınları.2002.
- Kumrular, Özlem, *Dünyada Türk İmgesi*, İstanbul 2005: Kitap Yayınevi
- Mora, Necla. "Tarihten Günümüze Alman Kolektif Belleğinde Türk İmgesi ve Medyada Yansımaları", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2011 15 (2): 21-33
- Öztürk, Ali Osman. *Alman Oryantalizmi*, İstanbul 2015: Vadi Yayınları, 2. Baskı
- Rasch, Gustav. *19. Yüzyıl Sonlarında Avrupa'da Türkler*, (Çev. Salihoğlu, Hüseyin), İstanbul: Yeditepe Yayınevi Yayınları, 2004.
- Reddig, Wolfgang F.. *Reise zum Erzfeind der Christenheit*, Pfaffenweiler:1990.
- Röhrlich, Elisabeth. *Endbericht: Konstruktionen des Anderen. Historische und kulturelle Bezüge in österreichischen Mediendebatten über einen EU-Beitritt der Türkei*, 2009.
- Said, Edward. *Oryantalizm (Doğubilim)*, çev. Nezih Uzel, İstanbul 1998, 4. Basım
- Scholtze, Christian A. *Die orientalische Frage in der öffentlichen Meinung des 16. Jahrhunderts*. Frankenberg 1880.
- Schulzki-Haddouti, Christiane. *Identität und Wahrnehmung bei Ida von Hahn-Hahn und Ida Pfeiffer anhand ihrer Orientberichte, Diplomarbeit im Studiengang Kulturpädagogik*, Hildesheim 1995.
- Spohn, Margret. *Herşey Türk İşi*, (Çev.) Leyla Serdaroğlu, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Steinbach, Ulrich. "Geschichtlicher Hintergrund", *Türkei. Informationen zur politischen Bildung*, Bundeszentrale für politische Bildung (Hrsg.), 223. 2. Quartal 1989, 1-12
- Thum, Bernd, "Orient-Fremde" als kulturelles Erbe Europas im Medium der deutschen Literatur", *Zeitschrift für Kulturtausch* 41/1 1991, 35-41
- Timur, Feridun. "Avrupamerkezci Söylemde Monolitik Türkiye İmajının Değişmezliği", *Türkiye ve Siyaset Dergisi*, Mart Nisan 2001.
- Tutal, Nilgün. "Doğu ve Amerika Arasında Avrupa", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Vol.6, No.23, Ankara 2003.